

Amasya İlahiyat Dergisi – Amasya Theology Journal

ISSN 2667-7326 | e-ISSN 2667-6710

Haziran / June 2019, 12: 409-442

İslam Ceza Hukukunda Celde Cezasının İnfazında Kullanılacak Alet ve Uygulanışı Üzerine Bir İnceleme

A Research on the Tool and its Application Used in the Punishment of Celde

Mustafa Özgür

Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Dr., Artvin Coruh University, Institute of Social Sciences

mustafaozgun@artvin.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-4924-6998>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 29 Ağustos / August 2018

Kabul Tarihi / Accepted: 22 Kasım / November 2018

Yayın Tarihi / Published: 20 Haziran / June 2019

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Sayı / Issue: 12 **Sayfa / Pages:** 409-442

Atıf / Cite as: Özgür, Mustafa. "İslam Ceza Hukukunda Celde Cezasının İnfazında Kullanılacak Alet ve Uygulanışı Üzerine Bir İnceleme [A Research on the Tool and its Application Used in the Punishment of Celde]". *Amasya İlahiyat Dergisi-Amasya Theology Journal* 12 (June 2019): 409-442.
<https://doi.org/10.18498/amailad.580005>.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Amasya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Amasya University, Faculty of Theology, Amasya, 05100 Turkey. All rights reserved.
<https://dergipark.org.tr/amailad>.

A Research on the Tool and its Application Used in the Punishment of Celde

Abstract

The Celde is a punishment which applied on human body and the most used one in the Islamic Law. For this reason, it is important to determine which instrument should be used in the execution of this sentence to avoid of the injustice. In Turkey especially in the last century, there is a conviction that the execution material of celde punishment is a stick, in the majority of the translated and written fiqh books, tafsir books and translation of the Holy Qur'an. This opinion is an erroneous belief that the metaphorical usage in the hadith and fiqh texts is perceived as truth. In this study, we analyzed the celde, wand and whip and gave the examples from very important texts according to our field. In addition, we tried to figure out the meanings of celde in the classical dictionaries and basic fiqh and tafsir books. To identify what is the real tool of celde, we emphasized the meaning of celde and how should be done this sentence and what is the things should be care in the applying.

Summary

The most important aim of punishing criminals is to prevent others from committing the same crime again. This aim, which is known as general prevent (zehr-i âmm) in Law, is the primary objective of the penalties in Islamic law. Because of its influence on the realization of this aim, the Islamic penal law has created the majority of penalties for physical punishments.

The celde in these penalties is a kind of punishment which is appreciated in the face of many crimes covered by hadd and ta'zir because of the faster and cheaper execution of the punishment. The execution of such penalties, which cannot be compensated for the damages that may arise as a result of being directed to the human body, must be carried out with great precision. What is the tool to be used in the execution of the Celde sentence, and what qualifications should be in the execution of the execution is important to prevent the overthrow? Because it will prevent the fulfillment of the intended aim with the execution of the wrong tool or punishment or the guilty will be punished more than he deserves with the overcoming of execution.

Celde word is used in dictionaries to hit with "sevt". The word of "sevt" means a whip. However, there is a conviction that most of the books published in the Qur'an translations and the books in Islamic jurisprudence and the Qur'anic exegesis, the word is translated as stick or bat. In the case of a few pieces of work, the execution device in celde sentence is stated as a whip. For this reason, it is

inevitable for the reader to be confused about what the execution tool is for the celde penalty when reading through Turkish works.

However, there are big differences between the wand / stick and the whip in terms of both the nature and the impacts on the body. The purpose of this study is to investigate the origin of the mentioned problem and to examine why the word has different meanings in Turkish works.

The study was started by analyzing the meaning of words celde, stick and wand. It has been investigated the meaning of celde in classical dictionaries, tafseers, hadith and fiqh books. Then, some examples of the word of celde how translated into Turkish have been given in pioneer Qur'anic interpretations and books of tafseer and hadith. In these translations, the wand and stick, which are used as the equivalent of the words of "celde" and "sevt" have been exemplified what exactly used in Turkish.

How it occurs the conviction in the tool to be used in the execution of the celde sentence whether wand or stick is the basic question of this study. As far as we have determined, the reason for this conviction is the expression of "بسوط لا ثمرة له" "whip without fruit" in the basic Hanafi jurisprudence texts.

The basis of this statement is the phrase of "بسوط جديد لم تقطع ثمرة" "a fresh whip uncut its fruit" in a hadith in Muvatta.

The word "ثمرة" in these phrases means, in the first sense, the knotty part of the fruit or tree. However, when looking at this word in depth, it is seen that the forked tip of the whip or the protruding places in the skin of the whip are metaphorically used. The metaphorical meaning of the word has not been taken into consideration in relevant Turkish books, while the words "celde" and "sevt" were expressed as wand and stick in literal meaning. When we look at the commentaries of the texts in Hanafi fiqh and commentaries of Muvatta, it is clearly stated that this use is figurative, and it is emphasized that the tool used in the execution of the punishment is the whip.

In order to determine the exact meaning of "celde" and "sevt" in the study, and to determine accurately what the execution tool was, examples of how the execution of the punishment in classical jurisprudence books were given. These examples show that the execution tool is made of leather, not a wand or a stick.

For example, it is mentioned that the purpose of the celde sentence is not to leave a trace in the body of guilty but only to hurt him. It will be possible to create permanent marks on the body of the guilty after the execution with hard objects such as wands or sticks.

However, when the whip is used in the specified qualifications, the prisoner will not be permanently traced on his body and will only be hurt. In addition, as a result of the execution of hard objects, the blows are likely to hit the prisoners' vital organs. In this case, the guilty will be punished more than his punishment.

In conclusion, it is understood that most of the translation and copyright works mentioned in the research are not taken care of. When the metaphorical meaning of the phrase is not taken into account, it is inevitable that strange translations are revealed. It is seen that the misunderstandings in the previous studies are repeated exactly when Turkish interpretations are concerned. In addition, it is seen that the punishment is not the punishment method, in which the guilty is conceived in modern minds as remains in blood and he is brought to the wounds. In particular, when considering the issues to be taken into consideration during the execution of the sentence, it is understood that the prisoner is a human being, that all the measures are taken in order not to damage his honor and glory, and even that measures are taken in order to prevent the disclosure of genital locations in the body of the guilty at the time of execution.

Keywords: Islamic Law, Punishment, Celde, Execution, Types of Punishments.

İslam Ceza Hukukunda Celde Cezasının İnfazında Kullanılacak Alet ve Uygulanışı Üzerine Bir İnceleme

Öz

Celde, mahiyeti itibarıyla bedeni bir ceza olup İslam hukukunda sıkça kullanılan bir ceza türüdür. Bu nedenle ceza infazında haddi aşmamak ve mahkûma hak ettiğinden fazla ceza vermemek için celdenin infazında kullanılacak aletin ne olduğunu tespit etmek önemlidir. Özellikle son dönemde yayımlanan Ku'rân-ı Kerîm mealleri ile tercüme veya telif tarzındaki tefsir ve fıkıh kitaplarının birçoğunda infaz aletinin değnek ya da sopa olduğu yönünde bir kanaat vardır. Bu, hadis ve fıkıh metinlerinde yer olan mecâzî kullanımı hakikat olarak algılamaktan kaynaklı hatalı bir kanaattir. Araştırmamızda, bahsedilen bu hatanın sebepleri üzerinde durulmuştur. Celde, sopa ve değnek kelimelerinin tahlilleri yapılmış, temsil kabiliyeti yüksek metinlerde celde kelimesinin nasıl tercüme edildiğine dair örnekler verilmiştir. Klasik sözlüklerde, temel fıkıh ve tefsir metinlerinde celde kelimesinin hangi anlamda kullanıldığı ele alınıp celdenin hangi aletle infaz edilmesi gerektiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca infaz aletinin ne olduğunu doğru tespit edebilmek için celde cezasının nasıl infaz edilmesi gerektiği üzerinde durmak gerekir. Bu nedenle araştırmada infazın nasıl

yerine getirilmesi gerektiğinden ve infaz anında nelere dikkat edileceğinden de bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Ceza, Celde, İnfaz, Ceza Türleri.

Giriş

İslam ceza hukukunda, uygulandığı mahal açısından türlerine bakıldığında cezaların çoğunlukla bedene yönelik oldukları görülür. Hırâbe suçu kapsamındaki sürgün cezası ile bekâr zâniye verilen sürgün cezası dışında kalan had ve kısas kapsamındaki cezaların tamamı bedene yöneliktir. Bedenî cezaların yaygın uygulananı ise celde cezasıdır. İnfazının hızlı ve pratik olması nedeniyle ta'zir cezalarında da en çok tercih edilen ceza türü celde cezası olmuştur.¹

Celde, mahiyeti itibariyle infazında alet kullanılması gereken bir cezadır. Bu aletin ne olduğunun doğru tespit edilmesi infazda haddi aşmanın ve mahkûmun hak ettiğinden fazlasıyla cezalandırılmasının önüne geçmek için önemli bir husustur. Türkçe yayımlanmış olan meal, tefsir ve fıkıh çalışmalarında celdenin infazında kullanılacak aletin kırbaç mı, değnek mi, sopa mı ya da bunlardan herhangi biri mi olduğu konusunda muğlaklık söz konusudur. Hatta çoğu zaman mezkûr eserlerde infaz aletinin değnek veya sopa olduğu yönünde baskın bir kanaat vardır. Bu çalışma ile mezkûr muğlaklığın sebepleri araştırılacaktır.

Değnek ve sopa karşısında kırbaç ele alındığında sonuncusunun ilk ikisinden tamamen farklı aletler olduğu görülmektedir. Çünkü kırbaç ile infaz edilecek celde cezası ile değnek ya da sopa ile infaz edilecek celde cezası arasında ortaya çıkacak sonuçlar açısından fark olacağı açıktır. Kırbaç yumuşak ve esnek bir infaz aleti iken sopa ve değnek öyle değildir. Kırbaç sadece can yakarken sopa ve değnek vücutta kalıcı hasarlara yol açabilir. Zaten ilgili hadis metinlerine ve fıkıh kitaplarının konuyla alakalı bölümlerine bakıldığında infaz aletinin değnek veya sopa değil kırbaç olduğu anlaşılmaktadır. İnfaz aletinin ne olduğu konusundaki bu muğlaklık tarafımızdan bir sorun olarak görülmüş ve bu sorunun nedenlerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

¹ Muhammed Selim Avvâ, *Fî usûli'n-nizâmi'l-cinâiyyi'l-İslâmî* (Kâhire: Dârü nahdati Mısır, 2013), 391.

Araştırmada ilk önce celde kelimesinin hangi anlama geldiği klasik sözlüklerden, tefsirlerden ve hadis şerhlerinden tetkik edilecektir. Mezheplerin ana kaynakları dikkate alınarak celdenin infazında kullanılacak aletin ne olduğu belirlenmeye çalışılacak ve ceza infaz edilirken nelere dikkat edilmesi gerektiği incelenecektir.

1. Celde Kelimesinin Tahlili

Celde, ismini Ku'rân-ı Kerîm'den almış bir ceza türüdür. Nûr suresi'nin ikinci ve dördüncü ayetinde zina eden kimseler için "yüz celde", zina iftirasında bulunan kimseler içinse "seksen celde" vurulması gerektiği belirtilir. Bu cezanın mahiyetinin ne olduğunu tespit etmek ve infazında kullanılacak olan aletin ne olduğunu belirlemek için ilk önce ayette geçen "جلدة/celde" kelimesini tahlil etmek gereklidir.

1.1. Sözlüklerde Celde Kelimesi

Celde kelimesi Arapça "ج ل د" kökünden mastardır. Bu kelime sözlüklerde, deri üzerine vurmaya ya da "يضرب بالسوط" "sevd ile vurmaya" ifadesi ile açıklanmaktadır.² Bu nedenle celde kavramının anlaşılması "سوط /sevd" kavramının anlaşılmasına bağlıdır.

"Sevd" kelimesi bir şeyi başka bir şeyle karıştırmak demektir.³ Bu anlamından hareketle indirdiği darbeler sonucu kanı ete karıştırdığı için kırbaç da "sevd" diye isimlendirilmiştir.⁴ "Sevd" örülmüş deriden yapılmış, hayvanlara vurmaya yarayan veya suçluları cezalandırmak için

² Ebû Abdurrahman Halil b. Ahmed b. Amr Ferahîdî Halîl b. Ahmed, "Cld", *Kitâbu'l-Ayn*, thk. Mehdi Mahzumî - İbrahim Semerraî (Beyrût: Dâru ve mekebetü'l-hilâl, ts.), 6: 81; Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed b. Ali el-Hamevî Feyyûmî, *el-Misbâhü'l-münîr fi garîbi's-Şerhi'l-kebîr li'r-Râfîû* (Beyrut: el-Mektebetü'l-ilmîyye, ts.), 1: 104; Ebü'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed Zemahşerî, "Cld", *Esâsü'l-belâğa*, thk. Muhammed Bâsil (Beyrût: Dâru'l-kütübü'l-ilmîyye, 1998), 1: 143; Ebü'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî İbn Manzûr, "Cld", *Lisânü'l-Arab* (Beyrut: Dâru sadr, ts.), 3: 125.

³ Ebû Abdurrahman Halil b. Ahmed b. Amr Ferahîdî Halîl b. Ahmed, "Svd", *Kitâbu'l-Ayn*, thk. Mehdi Mahzumî - İbrahim Semerraî (Beyrût: Dâru ve mekebetü'l-hilâl, ts.), 7: 278; Ebü Mansûr Muhammed b. Ahmed Ezherî, "Svd", *Tehzîbü'l-luğa*, thk. Selami Ömer - Hamid Abdülkerim (Beyrût: Dâru İhyâi't-türâsî'l-Arabî, 2001), 13: 19.

⁴ Ebü'l-Feyz Muhammed el-Murtazâ b. Muhammed b. Muhammed Zebîdî, "Svd", *Tâcü'l-arûs min cevâhiri'l-kâmûs* (Kuveyt: Matbaa-i hükümet, 2001), 19: 391; Ezherî, "Svd", 13: 19.

kullanılan alete verilen isimdir.⁵ Bunun yanında “*sevd*” kelimesinin hisse, şiddetli musibet, su birikintisi ve pırasa sapı gibi anlamları da vardır.⁶

Sözlüklerdeki bu anlamlar göz önüne alındığında “*sevd*” kelimesinin Türkçe karşılığı “*kırbaç*”tır. Türkçede kırbaç, tek parça deri veya uzun esnek bir değneğin ucuna sıırım bağlanarak yapılmış vurma aracı, şeklinde tarif edilir.⁷

Bu açıklamalar neticesinde ayette geçen “*celde*” kelimesinin sözlüklerdeki karşılığının “*kırbaçla vurmak*” olduğu anlaşılır.

1.2. Tefsirlerde Celde Kelimesi

Yukarıda da ifade edildiği gibi celde kelimesi Kur’an-ı Kerim’de iki yerde geçmektedir. Kelimenin hangi anlamda kullanıldığını tespit etme noktasında klasik ve modern tefsirler önümüzü açacaktır. Müfessirlere göre ayette geçen celde kelimesi, sözlük anlamına uygun olarak *sevd/kırbaç* ile vurmak anlamına gelmektedir.⁸ Zemahşerî (ö. 538/1144) celde kelimesinin cild kelimesinden türediğini göz önünde bulundurup bu cezanın deri üzerine tatbik edilmesi gerektiğine vurgu yapar. Ayrıca etkisinin deri üzerinde kalması ve deri altında bir tahribata yol açmaması lazım geldiğini de ifade eder.⁹ Tâhir b. Âşur (ö. 1393/1973) da Zemahşerî’nin bu görüşünü naklettikten sonra celde cezasının infazında kullanılacak aletin *sevd/kırbaç* olduğu konusunda fukahanın ittifak ettiğini zikreder ve “*sevd*” kelimesinin atları sevk ve idarede kullanılan örülmüş deriden yapılmış alet manasında kullanıldığını belirtir.¹⁰

⁵ Cübran Mes’ûd, “Svd”, *er-Râid* (Beyrût: Dâru’l-ilm li’l-melâyîn, 2005), 506.

⁶ Zebîdî, “Svd”, 19: 394; Mes’ûd, “Svd”, 506.

⁷ Haluk Şükrü Akalın, “Kırbaç”, *Büyük Türkçe Sözlük* (Ankara: Türk Dil Kurumu, 2011), 1413.

⁸ Ebü’t-Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Yakûb b. Muhammed Firûzâbâdî, *Tenvîrü’l-mikbâs min tefsîr-i İbn Abbâs* (Beyr: Dâru’l-kütübî’l-ilmîyye, 1992), 292; Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr Kurtubî, *el-Câmi’ li-ahkâmi’l-Kur’ân* (Kâhire: Dâru’l-kütübî’l-Mısriyye, 1964), 12: 161; Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin er-Râzî, *et-Tefsîrü’l-kebîr = mefâtihü’l-ğayb* (Beyrût: Dâru ihyâi’t-türâsi’l-Arabî, 1999), 23: 315.

⁹ Ebü’l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed Zemahşerî, *el-Keşşâf an hakâiki’t-tenzil ve uyûnü’l-ekâvil fi vücûhi’t-te’vil* (Beyrût: Dâru’l-kitâbi’l-Arabî, 1947), 3: 210.

¹⁰ Muhammed Tahir b. Muhammed b. Muhammed b. Âşur et-Tunûsî, *Tefsîrü’t-tahrîr ve’t-tenvîr* (Tunus: ed-Dâru’t-Tunûsiyye, 1984), 17: 147.

Celde kelimesinin hangi anlama geldiğini belirlemede oldukça önemli olan “*sevd*” kelimesi Fecr suresinin on üçüncü ayetinde geçmektedir. Mezkûr ayette “فصب عليهم ريك سوط عذاب” “Rabbin onların üstüne azap kamçısı yağdırdı” buyrulmaktadır. Bu ayetin tefsirine bakıldığında “*sevd*” kelimesinin kırbaç anlamında kullanıldığı görülmektedir.¹¹ Elmalılı Hamdi Yazır (ö. 1361/1942) “*sevd*” kelimesini açıklama sadedine: “Sevd kelimesi aslında karıştırmak manasında mastar olup örülmüş deriden mamul, katları birbirine karıştırılmış olan kamçı manasına gelmektedir”¹² şeklinde açıklama yapar.

1.3. Hadislerde Celde Kelimesi

Celde cezasının infazında kullanılan aletin ne olduğu konusunda Hz. Peygamber’den gelen rivayetlere bakıldığında infaz aletinin “*sevd/kırbaç*” olduğu görülür. Örneğin bir gün bir adam Hz. Peygamber’e gelip zina ettiğini itiraf etmiş, Hz. Peygamber de infaz için bir kırbaç istemiştir. İlk önce eski bir kırbaç getirilmiş, Hz. Peygamber ise daha iyi bir şey getirilmesini emretmiştir. Bunun üzerine yeni, etrafındaki çıkıntıları tıraşlanmamış ve üzerinde boğumlar olan bir kırbaç getirilmiş o ise bundan biraz hafifinin getirilmesini istemiştir. Bunun üzerine tıraşlanmış ve inceltilmiş bir kırbaç getirilmiş ve Rasulullah cezanın bununla infaz edilmesini emretmiştir.¹³ Başka bir rivayette zina suçu işlediği sabit olan biri için yüz kırbaç vurulmasını buyurmuştur.¹⁴ Yine Hz. Osman zamanında da içki içen kimsenin cezası kırbaçla infaz edilmiştir.¹⁵

¹¹ Ebû Saîd Nâsırüddîn Abdullah b. Ömer b. Muhammed Beyzâvî, *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl*, thk. Muhammed Abdurrahman el-Maraşlı (Beyrût: Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, ts.), 5: 310; Ebü'l-Hasan Burhâneddîn İbrâhim b. Ömer b. Hasan Bikâî, *Nazmü'd-dürrer fi tenâsübi'l-âyâti ve's-süver* (Kâhire: Dâru'l-kitâbi'l-İslâmî, ts.), 22: 31.

¹² Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Bedir Yayınevi, 1993), 7: 5806.

¹³ Muvatta, “Hudûd”, 12; Ebû Abdullah Muhammed b. Abdülbaki b. Yusuf Zürkânî, *Şerhü'z-Zürkânî alâ Muvatta*, thk. Taha Abdurrauf Sa'd (Kahire: Mektebetü's-sekafetü'd-diniyye, 2003), 4: 234.

¹⁴ İbn-i Mâce, “Hudûd”, 18.

¹⁵ Ebû Dâvud, “Hudûd”, 36.

1.4. Fıkıh Kitaplarında Celde Kelimesi

Klasik fıkıh kitaplarının “kitâbu’l-hudûd” başlığı altında ele alınan ilk konu zina suçu ve cezasıdır. Muhsan¹⁶ olmayan kişilerin işlemiş oldukları zina suçunun cezası “celde” olduğu için celdenin ne olduğu ve mahiyeti hakkındaki bilgiler fıkıh kitaplarının bu kısmında yer alır ve infazda kullanılacak aletin ne olduğu ayrıntılı bir şekilde tarif edilir.

Fukaha, konuyla alakalı Muvatta’da yer alan¹⁷ hadise dayanarak infazda kullanılacak aletin “sevd” olduğu hususunda ittifak etmişlerdir.¹⁸ Hatta aralarında İmam Malik’in (ö. 179/795) de bulunduğu bir grup âlim tarafından, celdenin infazında “sevd” dışında çubuk, değnek veya sopa gibi bir aleti kullanmanın caiz olmadığı da ifade edilmiştir.¹⁹ “Sevd” kelimesinin ise sözlüklerin ittifakıyla kırbaç anlamına geldiğinden yukarıda bahsedilmiştir.

Buraya kadar ele aldığımız eserler göz önünde bulundurulduğunda “celde” ve “sevd” kelimelerinin kırbaç anlamına geldiği, değnek veya sopa gibi bir anlamı ihtiva etmediği görülmektedir.

¹⁶ Muhsan: Âkil, bâliğ, hür ve Müslüman olan erkektir. Bu şartlar kazf muhsanlığı içindir. Zina için gerekli olan ihsanda ise ilave olarak hür bir kadınlar meşru bir evlilik içerisindeyken fiilen cinsel ilişkide bulunmuş olma şartı vardır. Mehmet Erdoğan, “Muhsan”, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 1998), 324.

¹⁷ Muvatta, “Hudud”, 12.

¹⁸ Ebü’l-Hüseyin Ahmed b. Ebî Bekr Muhammed b. Ahmed Kudûrî, *Muhtasarü’l-Kudûrî fi’l-fıkhi’l-Hanefî*, thk. Kamil Muhammed Muhammed Uveyza (Beyrût: Dâru’l-kütübî’l-ilmîyye, 1997), 195; Ebü’l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib Mâverdî, *el-Hâvi’l-kebîr hüve Şerhu Muhtasari’l-Müzenî*, thk. Ali Muhammed Muavvaz - Adil Ahmed Abdülmevcud (Beyrut: Dârü’l-kütübî’l-ilmîyye, 1999), 13: 435; Malik b. Enes, *el-Müdevenetü’l-kübrâ* (Beyrût: Dârü’l-kütübî’l-ilmîyye, 1994), 4: 514; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme Cemmâilî Makdisî, *el-Muğnî* (Kâhire: Mektebetü’l-Kahire, 1968), 9: 167.

¹⁹ Malik b. Enes, *el-Müdevenetü’l-kübrâ*, IV: 514; Ebü’l-Abbâs Şihâbuddîn Ahmed b. İdrîs b. Abdurrahmân Karâfî, *ez-Zahîre*, thk. Muhammed Bu Hubze (Beyrût: Dârü’l-garbi’l-İslâmî, 1994), 12: 80; Ebû Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Saîd Zahirî İbn Hazm, *el-Muhallâ bi’l-âsâr*, thk. Abdulgaffar Süleyman el-Bendârî (Beyrût: Dârü’l-kütübî’l-ilmîyye, 2003), 12: 85; Ebû Abdullah Şemseddîn Muhammed b. Abdullah Zerkeşi, *Şerhu’z-Zerkeşi alâ muhtasari’l-Hirakî fi’l-fıkhi alâ mezhebi İmâm Ahmed b. Hanbel*, thk. Abdullah b. Abdurrahman b. Abdullah el-Cibrin (Riyad: Mektebetü’l-ubeykan, 1993), 6: 390.

2. Celde Cezasının İnfazında Kullanılacak Alet

Giriş kısmında da zikredildiği gibi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe mealleri ile telif ve tercüme tarzındaki tefsir ve fıkıh kitaplarına bakıldığında celde cezasının infazında kullanılacak olan aletin kırbaç mı, değnek mi, sopa mı olduğu konusunda muğlaklık olduğu görülmektedir. Bu eserlerin kahir ekseriyetinde celdenin infazında kullanılacak aletin sopa veya değnek olduğu ifade edilmiştir.

Çalışmanın bu kısmında Türkçe Kur'an meallerinde, telif ya da tercüme şeklindeki fıkıh ve tefsir kitaplarında celde kelimesinin Türkçeye nasıl aktarıldığı araştırılacak ve bu eserlerden örnekler verilecektir. Örneklemeye Türkçedeki bütün eserler değil, temsil kabiliyeti yüksek olanlar dikkate alınacaktır. Daha sonra klasik mezhep kaynakları üzerinden celde cezasının infazında kullanılacak aletin ne olduğu, ne gibi vasıflara sahip olması gerektiği ve infazı uygulayacak kişinin nelere dikkat etmesi gerektiği araştırılacak, celde cezasının infazında kullanılacak aletin sopa veya değnek şeklinde algılanmasının nedenleri üzerinde durulacaktır.

Telif ve tercüme eserlerden örnekler vermeden önce "*celde*" ve "*sevd*" kelimelerinin tercümesi için kullanılan değnek ve sopanın Türkçede tam olarak ne manaya geldiğine bakmak mezkûr kelimelerin kaynak dilden doğru bir şekilde aktarılıp aktarılmadığını tespit edebilmek için faydalı olacaktır.

2.1. Türkçede Değnek ve Sopa Kelimesinin Anlamı

Değnek kelimesi, temas etmek, isabet etmek manasına gelen "*değmek*" fiilinin sonuna "*-enek*" eki getirilmek suretiyle oluşmuş bir isim olup temas eden, isabet eden şey demektir.²⁰ Eski Türkçedeki "*Gözü değnek kişi (nazar eden, gözü değen)*" cümlesindeki kullanımı bu şekildedir.²¹ Bu anlamından hareketle değnek kelimesi günümüzde dayak atmak için kullanılan sopaya teşmil edilmiştir.²² Değnek kelimesinin eski Türkçedeki ilk anlamı ile "*celde*" kelimesinin sözlük anlamı bir açıdan uyuşmaktadır.

²⁰ İlhan Ayverdi, "Değnek", *Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük=Kubbealtı Lugatı*. (İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2005), 1: 651.

²¹ "Türk Dil Kurumu Tarama Sözlüğü", erişim: 17 Temmuz 2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_tarama&view=tarama&kategori1=veritbn&kelimesec=3509.

²² Ayverdi, "Değnek", 1: 651.

Şöyle ki her iki kelimedede de cilde temas etme anlamı mevcuttur. Bu uyuşma dikkate alındığında kamçı için de değnek ifadesinin kullanılabileceği söylenebilir. Ancak günümüz Türkçesinde değnek kelimesi sadece ağaçtan yapılmış vurma aleti için kullanılmaktadır²³ ve değnek denince kimsenin aklına kamçı kelimesi gelmemektedir. Bu nedenle “celde” veya “sevd” kelimelerinin karşılığı olarak değnek kelimesini kullanmak isabetli değildir.

Sopa kelimesi ise Türkçede değneğin kalını anlamına gelip mecazen dayak, kötek manalarında da kullanılmaktadır.²⁴

Değnek ve sopa kelimelerinin günümüz Türkçesindeki bu anlamlarına bakıldığında mevcut Ku’rân-ı Kerîm meallerinde, telif/tercüme tefsir ve fıkıh kitaplarında “celde” ve “sevd” kelimeleri yerine değnek ve sopanın kullanılması isabetli gözükmemektedir.

2.2. Türkçe Telif ve Tercüme Eserlerde Celde ve Sevd Kelimeleri

Bu başlık altında harf inkılabından önce yayımlananlar da dâhil olmak üzere Türkçe yayımlanmış Kur’an-ı Kerim mealleri ile telif ve tercüme tarzındaki tefsir ve fıkıh kitaplarında celde kelimesine nasıl mana verildiği örneklendirilecektir.

2.2.1. Kur’an-ı Kerim Mealleri

Tanzimat’tan sonraki Türkçecilik hareketi neticesinde hız kazanan Kur’an-ı Kerim’in Türkçe mealini hazırlama Cumhuriyet Türkiye’sinde de aynı şekilde devam etmiş özellikle son elli yılda birçok kişi tarafından Kur’an-ı Kerim meali yayımlanmıştır.²⁵ Konumuzu ilgilendiren Nûr suresinin ikinci ve dördüncü ayetindeki “celde” kelimesinin bu meallerde nasıl tercüme edildiğine en yaygın olanları üzerinden bakıldığında şu şekilde bir tablo ortaya çıkmaktadır:

²³ Heyet, “Değnek”, 612.

²⁴ İlhan Ayverdi, “Sopa”, *Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük=Kubbealtı Lugatı*. (İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2005), 3: 2819; Heyet, “Sopa”, 2140.

²⁵ Sadrettin Gümüş, “Cumhuriyet Döneminde (1923-1960 Arası) Meal Çalışmaları”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 5 (2015): 289.

Ku'rân-ı Kerîm Meali	Celde Kelimesine Verilen Anlam
1. Nûru'l-Beyân: Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Tercümesi ²⁶	Değnek ²⁷
2. Türkçe Kur'ân-ı Kerîm Tercümesi ²⁸	Kırbaç ²⁹
3. Türkçeli Kur'ân-ı Kerîm ³⁰	Değnek ³¹
4. İzmirli İsmail Hakkı Meali	Kırbaç ³²
5. Ömer Rıza Doğrul Meali	Kırbaç ³³
6. Hasan Basri Çantay Meali	Değnek ³⁴
7. Muhammed Hamidullah Meali	Kamçı ³⁵

²⁶ Hüseyin Kazım Kadri (Şeyh Muhsin-i Fani müstear ismiyle) ve Adliye Nazırı Antepli Mustafa Efendi'nin de içinde bulunduğu bir heyet tarafından hazırlanan tercümenin birinci cildi 1924, ikinci cildi 1925 yılında İstanbul Matbaa-i Âmire'de basılmıştır. Bk. Gümüş, "Cumhuriyet Döneminde (1923-1960 Arası) Meal Çalışmaları", 291.

²⁷ Şeyh Muhsin-i Fani - Antepli Mustafa Efendi, *Nûru'l-Beyân : Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Tercümesi* (İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1340/1924), 2: 679.

²⁸ İbrahim Hilmi Kitaphanesi tarafından 1344/1925 yılında yayımlanmış olan bu meal bir heyet tarafından hazırlanmış olup yayımlanmadan önce İzmirli İsmail Hakkı'nın kontrolünden geçmiştir. Bu mealin Lübnanlı Hristiyan Zeki Megamiz'e ait olduğu da iddia edilmektedir. Bk. Gümüş, "Cumhuriyet Döneminde (1923-1960 Arası) Meal Çalışmaları", 299.

²⁹ Heyet, *Türkçe Kur'ân-ı Kerîm Tercümesi* (İstanbul: Marifet Matbaası, ts.), 538.

³⁰ Fatih Dersiamlarından Osman Raşid Efendi başkanlığında bir heyet tarafından hazırlanan bu tercüme 1927 yılında Ahmed Kamil Matbaası tarafından neşredilmiştir. Baş tarafında Ahmed Cevdet Paşa'nın yazdığı bir takriz yazısı ile son tarafında yine aynı müellif tarafından yazılan ve Kur'an'daki bazı kelimeleri açıklayan bir lahika mevcuttur. Bk. Gümüş, "Cumhuriyet Döneminde (1923-1960 Arası) Meal Çalışmaları", 297.

³¹ Osman Raşid Efendi, *Türkçeli Kur'ân-ı Kerîm* (İstanbul: Ahmed Kamil Matbaası, 1927), 321.

³² İsmail Hakkı İzmirli, *Meâni-yi Kur'ân: Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Tercümesi* (İstanbul: Milli Matbaa, 1343/1927), 2: 102.

³³ Ömer Rıza Doğrul, *Tanrı Buyruğu: Kur'ân-ı Kerîm'in Tercüme ve Tefsiri* (İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi, 1955), 2: 563.

³⁴ Hasan Basri Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm* (İstanbul: Ahmed Said Matbaası, 1962), 2: 628.

³⁵ Muhammed Hamidullah, *Aziz Kur'ân: Çeviri ve Açıklama*, trc. Abdülaziz Hatip - Mahmut Kanık (İstanbul: Beyan Yayınları, 2000), 497.

8.	Ahmet Tekin Meali	Kırbaç ³⁶
9.	Kur'ân Yolu Meali	Sopa ³⁷
10.	Süleyman Ateş Meali	Değnek ³⁸
11.	Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin Meali	Değnek ³⁹
12.	Hakkı Yılmaz Meali	Kamçı ⁴⁰
13.	Mehmet Nuri Yılmaz Meali	Değnek ⁴¹
14.	Mahmut Kısa Meali	Değnek ⁴²
15.	Salih Akdemir Meali	Değnek ⁴³
16.	Yaşar Nuri Öztürk	Vuruş ⁴⁴
17.	Mustafa İslamoğlu Meali	Vuruş ⁴⁵
18.	Ziya Kazıcı-Necip Taylan Meali	Değnek ⁴⁶
19.	Hasan Tahsin Feyizli Meali	Değnek ⁴⁷
20.	Ömer Dumlu-Hüseyin Elmalı Meali	Kırbaç ⁴⁸
21.	Mustafa Öztürk Meali	Sopa ⁴⁹

³⁶ Ahmet Tekin, *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru: Lügatli Tefsîri Meal* (İstanbul: Kalam Yayınları, 2010), 351.

³⁷ Hayrettin Karaman v.dğr., *Kur'ân Yolu Meali* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014), 349.

³⁸ Süleyman Ateş, *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, ts.), 349.

³⁹ Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin, *Kur'ân-ı Kerîm Meali* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010), 349.

⁴⁰ Hakkı Yılmaz, *Nüzul Sırasına Göre Necm Necm Kur'ân'ın Türkçe Meâli* (İstanbul: İşaret Yayınları, 2015), 535.

⁴¹ Mehmet Nuri Yılmaz, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meali* (Ankara: Moro Yayıncılık, 2000), 349.

⁴² Mahmut Kısa, *Kısa Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meali* (Konya: Armağan Kitaplar, 2008), 413.

⁴³ Salih Akdemir, *Son Çağrı Kur'ân* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015), 349.

⁴⁴ Yaşar Nuri Öztürk, *Surelerin İniş Sırasına Göre Kur'ân-ı Kerîm Meâli* (İstanbul: Yeni Boyut, 2014), 511.

⁴⁵ Mustafa İslamoğlu, *Nüzûl Sırasına Göre Hayat Kitabı Kur'ân* (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2011), 797.

⁴⁶ Ziya Kazıcı - Necip Taylan, *Kur'ân-ı Kerîm Meali* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 2006), 212.

⁴⁷ Hasan Tahsin Feyizli, *Feyzül-Furkân: Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli* (İstanbul: Server İletişim, 2007), 349.

⁴⁸ Ömer Dumlu - Hüseyin Elmalı, *Ayet Ayet Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı* (İzmir: Yaratılış ve Yaşam Bilimleri Derneği, 2003), 357.

⁴⁹ Mustafa Öztürk, *Kur'ân-ı Kerîm Meâli: Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri* (Ankara: Otto, 2008), 349.

22. Yusuf Işıcık Meali	Değnek ve Sopa ⁵⁰
23. Murat Sülün Meali	Değnek ve Sopa ⁵¹

Görüldüğü üzere Nûr suresi 2. ve 4. ayette geçen celde kelimesine; ele aldığımız 23 mealin 10'unda değnek, 7'sinde kırbaç/kamçı, 2'sinde vuruş, 2'sinde sopa, 2'sinde ise ilk ayetteki celde kelimesine değnek, diğer ayetteki celde kelimesine sopa şeklinde anlam verilmiştir. Celde kelimesinin sözlük anlamına bakıldığında vuruş şeklindeki tercüme isabetli gözükse de vurma aleti belirtilmediği için eksik bir ifade olmuştur. Sopa ve değnek anlamları ise celde kelimesinin sözlük anlamıyla ve tefsirlerde geçen açıklamalarla uyuşmamaktadır.

2.2.2. Telif ve Tercüme Tefsirler

Tefsirin Adı	Celde Kelimesine Verilen Anlam
1. Hulâsâtü'l-Beyân fî Tefsiri'l-Kur'ân	Değnek ⁵²
2. Hak Dini Kur'ân Dili ⁵³	Değnek ⁵⁴
3. Ömer Nasuhi Bilmen Tefsiri ⁵⁵	Değnek ⁵⁶
4. Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri	Değnek ⁵⁷
5. Zâdü'l Mesîr fi İlmi't-Tefsîr	Değnek ⁵⁸

⁵⁰ Yusuf Işıcık, *Kur'ân Meali* (Konya: Konya İlahiyat Derneği Yayınları, 2010), 266.

⁵¹ Murat Sülün, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 2012), 350.

⁵² Mehmed Vehbi Efendi, *Hulâsâtü'l-beyân fî tefsiri'l-Kur'ân*. (İstanbul: Evkâf-ı İslâmiye Matbaası, 1340), 10: 282.

⁵³ Elmalılı Hamdi Yazır tefsirinin meal kısmında celde kelimesini değnek şeklinde tercüme etmektedir. Fakat tefsir kısmında celde kelimesine ayrı bir başlık açmış olup burada celdenin deriye vurmak manasında olduğu söylemekte, hangi aletle nasıl ifa edilmesi gerektiğinin fıkıh kitaplarında açıklandığını ifade etmektedir. Bk. Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 4: 3469.

⁵⁴ Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 4: 3468.

⁵⁵ Ömer Nasuhi Bilmen de meal kısmında celde kelimesine değnek manası verirken, tefsir kısmında celdenin kamçı veya değnek ile icra edildiğini söylemektedir. Bk. Bilmen, *Tefsir*, 5: 2319.

⁵⁶ Bilmen, *Tefsir*, 5: 2319.

⁵⁷ Süleyman Ateş, *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1990), 6: 144.

⁵⁸ Ebü'l-Ferec Cemâluddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed Bağdâdî İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fî ilmi't-tefsîr: Tefsir İlminde Yolculuk Azığı*, trc. Abdülvehhab Öztürk (İstanbul: Kahraman Yayınları, 2009), 4: 353.

6. Mefâtihu'l-Gayb	Değnek ⁵⁹
7. Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azim	Değnek ⁶⁰
8. Safvetü't-Tefâsîr	Kamçı ⁶¹
9. Bedâiu't-Tefsîr	Değnek ⁶²
10. Tefhîmü'l-Kur'ân	Değnek ⁶³

Ele aldığımız on adet tefsirin *Saffetü't-Tefasir* hariç hepsi “celde” kelimesine değnek anlamı vermiştir. Oysa klasik sözlüklerin hiçbirinde “celde” kelimesinin değnek anlamı mevcut değildir.

2.2.3. Telif ve Tercüme Fıkıh Kitapları

Fıkıh kitaplarında “celde” kelimesi yerine daha çok vurma aleti olan “sevd” kelimesi kullanılmıştır.

Fıkıh Kitabının Adı	Celde veya Sevd Kelimesine Verilen Anlam
1. Kudûrî Tecümesi (Emin Fehim Paşa)	Değnek ⁶⁴
2. Hukûk-ı İslâmiyye ve Istilâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu	Kamçı ⁶⁵
3. Kaynaklarıyla İslam Fıkhı (Celal Yıldırım)	Değnek ⁶⁶

⁵⁹ Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin er-Râzî, *Tefsir-i kebir=Mefâtihi'l-gayb*, trc. Suat Yıldırım v.dğr. (Ankara: Akçağ Basım Yayım, 1993), 16: 482.

⁶⁰ Ebû'l-Fidâ İmâdüddîn İsmail b. Ömer b. Kesir, *Hadislerle Kur'ân-ı Kerîm tefsiri=Tefsîriü'l-Kur'âni'l-azîm*, trc. Bekir Karlığa - Bedrettin Çetiner (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1996), 11: 5686.

⁶¹ Muhammed Ali Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr:Tefsirlerin özü*, trc. Sadrettin Gümüş - Nedim Yılmaz (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012), 4: 198.

⁶² Ebû Abdullah Şemsüddîn Muhammed b. Kayyim Cevziyye, *Bedâi'ut-tefsîr*, trc. Harun Öğmüş (İstanbul: Karınca & Polen Yayınları, 2011), 3: 128.

⁶³ Ebu'l Alâ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân: Kur'ân'ın anlamı ve tefsiri*, trc. Muhammed Han Kayani v.dğr. (İstanbul: İnsan Yayınları, ts.), 3: 450.

⁶⁴ Emin Fehim Paşa, *Azîziye = Kitâbü'l-Azîzî fi'l-Muhtasari'l-Kudûrî = Kudûri şerif tercümesi* (Dersaadet: Şirket-i Sahafiye-i Osmaniye Matbaası, 1315), 303.

⁶⁵ Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukûk-ı İslâmiyye ve Istilâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu* (İstanbul: Bilmen Basım ve Yayınevi, 1985), 3, 10. Ömer Nasuhi Bilmen her ne kadar ıstılahlar kısmında “celde” kelimesini kamçı ile vurmak şeklinde açıklamış olsa da metin içerisinde (Bk. Kamus, 3: 223) dalsız, budaksız ve düğümsüz değnek ifadesini kullanmaktadır.

⁶⁶ Celal Yıldırım, *Kaynaklarıyla İslam Fıkhı* (Konya: Uysal Kitabevi, 1980), 3: 175.

4. İbn Âbidîn Tercümesi (Ahmed Davudođlu)	Değnek ⁶⁷
5. Fetâvâ-yı Hindiyye Tercümesi	Kamçı ⁶⁸
6. Dört Mezhebin Fıkıh Kitabı (Cezerî)	Kırbaç ⁶⁹
7. Muhtâr Tercümesi (Celal Yeniçeri)	Değnek/Sopa ⁷⁰
8. İhtiyâr Tecümesi (Mehmet Keskin)	Sopa ⁷¹
9. Bidâyetü'l-Müctehid Tercümesi (Ahmed Meylani)	Değnek ⁷²
10. Hidâye Tercümesi (Ahmed Meylani)	Değnek ⁷³
11. Mabsût Tercümesi ⁷⁴	Kırbaç ⁷⁵
12. İhtiyâr Tercümesi (Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanları)	Kırbaç ⁷⁶

⁶⁷ Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülazîz b. Âbidîn ed-Dımaşkî, *Reddü'l-muhtâr ale'd-dürri'l-muhtâr*, trc. Ahmed Davutoğlu (İstanbul: Şamil Yayınevi, 1983), 8: 182.

⁶⁸ Burhanpurlu Şeyh Nizâm, *Fetâvâ-yı Hindiyye = Fetâvâ-yı Alemgiriyye*, trc. Mustafa Efe (Ankara: Akçağ Basım Yayım, ts.), 4: 16.

⁶⁹ Abdurrahman b. Muhammed b. İyaz Cezeri, *Dört Mezhebe Göre İslam Fıkıhı*, trc. Mehmet Keskin (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1990), 7: 2956.

⁷⁰ Ebü'l-Fazl Mecdüddin Abdullah b. Mahmud b. Mevdud el-Mevsilî, *el-İhtiyâr : Metni el-Muhtâr lil-Fetvâ: İmam-ı A'zamın İctihad ve Görüşleri*, trc. Celal Yeniçeri (İstanbul: Emin Yayınları, 1993), 257.

⁷¹ Ebü'l-Fazl Mecdüddin Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd Mevsilî, *el-İhtiyâr li ta'lîli'l-muhtâr*, trc. Mehmet Keskin (İstanbul: Ümit Yayınları, 1998), 3: 433.

⁷² Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Rüşd el-Kurtubî, *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesid : Mezheplerarası Mukayeseli İslam hukuku*, trc. Ahmed Meylani (İstanbul: Beyan Yayınları, 1991), 4: 55.

⁷³ Ebü'l-Hasan Burhâneddîn Ali b. Ebî Bekr Merginânî, *İslam Fıkıhından Tahkikli ve Tahriçli el-Hidâye Tercemesi*, trc. Ahmed Meylani (İstanbul: Kahraman Yayınları, 2001), 1: 213.

⁷⁴ Bu eser birçok mütercim tarafından tercüme edilmiştir. Mütercimlerin çoğunluğu "sevd" kelimesi karşılığında kırbaç kelimesini kullanırken Hacı Mehmet Günay (9: 64-74) ve Ahmet Bostancı (9: 202) sopa kelimesini tercih etmişlerdir.

⁷⁵ Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl er-Serahsi, *Mabsut*, ed. Cevat Akşit (İstanbul: Gümüşev Yayınları, 2008), 7: 20; 9: 18; 24: 29-46-49-76-92-132-141; 26: 124.

⁷⁶ Ebü'l-Fazl Mecdüddin Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd el-Mevsilî, *el-İhtiyâr li ta'lîli'l-muhtâr*, trc. Ahmet Oğuz v.dğr. (İstanbul: Nuh Yayınları, 2017), 4: 397. Bu tercümede metinde yer alan "sevd" kelimeleri kırbaç şeklinde tercüme edilirken metin içindeki ayetlerde geçen "celde" kelimesi değnek şeklinde tercüme edilmiştir. Bu durum ayet tercümelerinin başka bir mealden iktibas edildiği izlenimini vermektedir.

Fıkıh eserlerinde “celde” ve “sevd” kelimelerine kırbaç/kamçı şeklinde anlam verenlerin sayısı biraz daha fazlalaşmış gözükmektedir. Zikredilen bu fıkıh kitaplarının dışında son zamanlarda İslam ceza hukukunu konu edinen kitap ve makalelerin kahir ekseriyetinde de celde cezasında kullanılacak infaz aletinin sopa veya değnek olduğu ifade edilmektedir.⁷⁷

2.3. Celde ve Sevd Kelimelerinin Değnek ve Sopa Şeklinde Tercüme Edilmesinin Nedenleri

Celde cezasının infazında kullanılacak aletin kırbaç olması gerektiği ortadayken özellikle Türkçe eserlerde infaz aletinin ağaçtan mamul değnek veya sopa olduğu yönündeki yaygın kanaatin sebebi nedir? Kanaatimizce bu durum, temelini *Muvatta'*daki hadisten alan ve Hanefi mezhebinin ana metinlerinde⁷⁸ yer bulan “بسوط لا ثمرة له” ibaresinden kaynaklanmaktadır. Bu kanaatin oluşma nedenlerini daha detaylı irdeleyebilmek için ilk önce *Muvatta'*daki mezkûr hadis incelenip sonra Hanefî Mezhebi eserlerinde yer alan bu ifadenin tahlili yapılarak yaparak konu ele alınacaktır.

Muvatta' da yer alan hadisin metni şu şekildedir:

أَنَّ رَجُلًا اعْتَرَفَ عَلَى نَفْسِهِ بِالزَّانَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَعَا لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَوْطٍ فَأَتَى بِسَوْطٍ مَكْسُورٍ فَقَالَ: فَوْقَ هَذَا فَأَتَى بِسَوْطٍ جَدِيدٍ لَمْ تُقَطَّعْ ثَمَرَتُهُ. فَقَالَ: دُونَ هَذَا فَأَتَى بِسَوْطٍ قَدْ رُكِبَ بِهِ وَلَانَ فَأَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجُلِدَ⁷⁹

⁷⁷ Örnek için bk. Şükrü Selim Has, *Cezalarda Caydırıcılık İlkesi* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2016), 84; Murat Polat, “İslam Ceza Hukukunun Karakteristik Özelliklerinden Bazı Örnekler”, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/9 (2017): 271.

⁷⁸ Kudûrî, *Muhtasar*, 195; Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl Serahsî, *Mebsût* (Beyrût: Dâru'l-marife, 1989), 9: 64; Ebû Bekr Alâeddin Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed Kâsânî el-Hanefî, *Bedâiü's-sanâi' fi tertibi's-şerâi'* (Beyrût: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1986), 7: 60; Ebü'l-Fazl Mecdüddin Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd el-Mevsilî, *el-İhtiyâr li-ta'lîli'l-muhtâr*, thk. Mahmûd Ebû Dakka (Kahire: Matbaatü'l-Halebi, 1937), 4: 85; Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd en-Nesefî, *Kenzü'd-dekâik*, thk. Saîd Bektaş (Beyrût: Dâru'l-beşâiri'l-İslâmiyye, 2011), 347; Ebü'l-Hasan Burhaneddin Ali b. Ebî Bekr Merğînânî, *el-Hidâye fi şerhi Bidâyeti'l-mübtedi*, thk. Talal Yusuf (Beyrut: Dâru ihyâi't-türâsî'l-Arabî, ts.), 2: 341.

⁷⁹ “Hz. Peygamber (sav) zamanında bir adam gelip zina ettiğini itiraf etti. Hz. Peygamber (sav) bir kamçı istedi. Eski yıpranmış bir kamçı getirildiğinde bundan daha iyisi yok mu? diye itiraz etti. Bu sefer yeni tıraşlanmamış deriden mamul ucu çatallı bir kamçı getirildi. Hz. Peygamber

Hadiste Hz. Peygamber kendisine gelip zina ettiğini itiraf eden birine celde cezasını tatbik etmek için “*sevd*” getirilmesini talep ediyor. İlk önce getirilen “*sevd*”i eski ve yıpranmış olduğu için geri çeviriyor. Daha sonra getirilen “*sevd*”i ise “*semeresi*” kesilmemiş bir halde yeni olduğu için reddediyor. En sonunda orta halli bir “*sevd*” getiriliyor ve celde cezası onunla tatbik ediliyor. Metinde geçen “*لم تقطع ثمرته*” ibaresi, ilk önce infaz aleti olan “*sevd*”in ağaçtan yapılmış bir sopa olduğunu akla getirmektedir. Oysaki hadisin şerhlerine bakıldığında “*ثمره*” kelimesinin mecâzî manada kullanıldığı, bununla kırbacın ucunun çatallı olmasının, etrafındaki düğümlerinin veya çıkıntılarının kastedildiği görülmektedir.⁸⁰ Başka bir ifade ile infazda kullanılacak kırbacın, tabaklanma süreci tamamlanmış bir deriden imal edilmiş, derinin etrafındaki çıkıntılar ve püsküller tıraşlanmış, üzerinde düğümler ve boğumlar bulunmayan bir kırbaç olması gerektiği anlatılır. Aksi takdirde bu vasıfları taşımayan kırbaçla icra edilecek infaz mahkûmun canını fazlasıyla acıtır ve vücudunda kalıcı yaralar açılmasına sebebiyet verir. Hz. Peygamber’in kendisine getirilen boğumlu ve düğümlü kırbacı (semeresi kesilmemiş) geri çevirmesinin nedeni budur.

Hadisin şerhlerinde yer alan bu bilgiler ışığında “*ثمره*” kelimesinin lügat anlamına bakıldığında, bu kelimenin hakikatte ağacın meyvesi ve malda meydan gelen artışı ifade ettiği görülür. Bunun yanında mecazen kırbacın etrafındaki düğümler için de “*ثمره*” kelimesinin kullanıldığı zikredilir.⁸¹

Yukarıda da ifade edildiği gibi hadis metnindeki “*لم تقطع ثمرته*” ibaresi Hanefî mezhebinin temel kaynaklarında “*بسوط لا ثمره له*” şeklini almıştır.

bu kamçıya da itiraz edince, tıraşlanmış ve yumuşatılmış deriden mamul bir kamçı getirildi ve bununla cezanın infaz edilmesini emretti.” Muvatta, “Hudud”, 12.

⁸⁰ Ebû Ömer Cemâleddîn Yusuf b. Abdullah b. Muhammed Kurtubî b. Abdilber, *et-Temhîd limâ fi'l-Muvattâ mine'l-meânî ve'l-esânîd*, thk. Mustafa b. Ahmed Alevî-Muhammed Abdülkebir el-Bekrî (Mağrib: Vizâretü'l-evkâf ve's-şuûni'l-İslâmiyye, 1387), 5: 323; Zürcânî, *Şerhü'z-Zürcânî alâ Muvatta*, 4: 234.

⁸¹ Ebû Nasr İsmâil b. Hammâd Cevherî, “Smr”, *es-Sihâh tâcü'l-luğa ve sihâhi'l-Arabiyye*, thk. Ahmed Abdülgafûr Attâr (Beyrût: Dâru'l-ilm li'l-melâyîn, 1987), 2: 606; Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed Ezherî, “Smr”, *Tehzîbü'l-luğa*, thk. Selami Ömer - Hamid Abdülkerim (Beyrût: Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, 2001), 15: 62; Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris b. Zekeriyâ İbn Fâris, “Smr”, *Mu'cemu mekâyisi'l-lüğa* (Beyrût: Dâru'l-fikr, 1979), 1: 388.

Sonraki dönemlerde ibarede mecâzî kullanım olduğu gözlerden kaçmış, “لا ثمرة له” ifadesi hakikat manasıyla ele alınmıştır. Bu sebeple celde cezasının infazında kullanılacak aletin, meyvesi veya budağı kesilmiş değnek olduğu şeklinde yanlış bir kanaat oluşmuştur. Bu kanaat neticesinde de “celde” ve “sevd” kelimeleri değnek veya sopa şeklinde tercüme edilmiştir. Bu yanlış kanaate sahip olanlardan biri de Şafii fakihi İmamü'l-Haremeyn Cüveynî'dir (ö. 478/1085). Cüveynî “ثمرة” kelimesinden hareket ederek “sevd” kelimesini ağaç dalı olarak kabul etmiş ve hatta *Muvatta'* da geçen hadisin aynısını, içerisinde geçen “sevd” kelimelerinin yerine “خشبة” kelimesi olacak şekilde zikredip delil olarak getirmiştir.⁸² İbnü's-Salah eş-Şehrezûrî (ö. 643/1245) *Şerhu Müşkili'l-Vasit* isimli eserinde Cüveynî'nin meseleyi karıştırdığını, hadisteki lafızları değiştirdiğini, “sevd” kelimesinin deriden mamul kırbaç olduğunu ve ağaçla bir alakasının olmadığını ifade etmiştir.⁸³

Konunun netliğe kavuşması için “بسوط لا ثمرة له” ibaresinin yer aldığı temel Hanefi metinlerinin şerhlerinde meselenin nasıl ele alındığına bakmak yerinde olacaktır.

Şerhlerde “ثمرة” kelimesinin mecâzî manada olduğu konusunda ittifak olmakla beraber hangi anlamda kullanıldığı konusunda ihtilaf vardır. Bir kısım âlim kırbacın düğümlü kısmına “ثمرة” dendiğini ifade ederken diğer bir kısım kırbacın ucunun çatalı olması durumunun “ثمرة السوط” şeklinde ifade edildiğini dile getirmişlerdir.⁸⁴ İkinci görüşte olanlar Hz. Ali'nin Velid'e içki içme haddi uygulaması esnasında ucu çatalı bir kırbaç kullandığını ve 40 defa vurduğunu, kırbacın ucu çatalı olması

⁸² İmâmü'l-Haremeyn Ebü'l-Meâlî Rüknuddîn Abdülmelik b. Abdullâh b. Yûsuf Cüveynî, *Nihâyetü'l-matlab fi dirâyeti'l-mezheb*, thk. Abdülazim Mahmud ed-Dîb (Beyrût: Dâru'l-minhâc, 2007), 17: 357.

⁸³ Ebû Amr Takıyyüddîn Osmân b Salâhiddîn Abdirrahmân b. Mûsâ İbnü's-Salâh, *Şerhu müşkili'l-Vasît = İşkâlât ale'l-Vasît*, thk. Abdülmün'im Halife Ahmed Bilâl (Riyad: Dâru künûzi İşbiliyye, 2011), 4: 71.

⁸⁴ Fahreddin Osman b. Ali b. Mihcen Zeylaî, *Tebyînü'l-hakâik fi şerhi Kenzi'd-dekâik* (Bulak: el-Matbaatü'l-kübra'l-emiriyye, 1313), 3: 169; Ebü'l-Feth Burhâneddin Nâsır b. Abdüsseyyid b. Ali Mutarrizî, “Smr”, *el-Muğrib fi tertîbi'l-mu'rib* (Beyrût: Dâru'l-kitâbi'l-Arabi, 1910), 68; Sirâcüddin Ömer b. İbrâhim b. Muhammed b. Nuceym el-Misrî, *en-Nehrü'l-fâik şerhu Kenzi'd-dekâik*, thk. Ahmed İzzü İnâye (Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2002), 3: 132; Ebü Muhammed Bedreddin Mahmûd b. Ahmed b. Musa Hanefi Aynî, *el-Binâye şerhü'l-Hidâye* (Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2000), 6: 272.

nedeniyle her bir vuruşu iki saydığını ifade eden rivayeti⁸⁵ esas alarak “ثمره” den kastın kırbacın ucunun çatallı olması durumu olduğunu ifade etmişlerdir. Hangisi kastedilmiş olursa olsun “sevd” kelimesini değnek veya sopa manasına gelmediği çok açıktır.

Yeri gelmişken bahsedilen temel Hanefi metinlerinin Türkçeye tercüme edilenlerinde “بسوط لا ثمره له” ibaresinin nasıl tercüme edildiğine, ibaredeki mecâzî anlamın dikkate alınıp alınmadığına temas edelim.

Kudûri'nin (ö. 428/1037) *Muhtasar'ının* Emin Fehim Paşa tarafından yapılan tercümesinde ibare “ol değnek ile ki onda budak olmaya” şeklinde Türkçeye aktarılmıştır.⁸⁶

İbn Âbidîn (ö. 1252/1836) *Reddül-muhtar'ın* ilgili bölümünde “ثمره” kelimesinde mecaz olduğuna dair yapılan rivayetleri aktarmış, bu kelimenin kırbacın düğümlü olması ya da ucunun çatallı olması manasına geldiğini zikretmiştir. Eserin Ahmed Davutoğlu (ö. 1403/1983) tarafından yapılan tercümesinde ise bu kısımların tercümesi atlanarak koca bir paragraf “celd yapılacak değneğin budaksız olması lazımdır”⁸⁷ şeklindeki bir tercümeyle yetinilmiştir.

Celal Yeniçeri tarafından çevrilen *Muhtâr* tercümesinde ise “dalı, budağı, kenarı olmayan bir sopa” şeklinde tercüme edilmiştir.⁸⁸

Mehmet Keskin'in yapmış olduğu *İhtiyâr* tercümesinde de ibareye aynen Celal Yeniçeri gibi “dalı, budağı, kenarı olmayan bir sopa” şeklinde anlam verilmiştir.⁸⁹

Ahmet Meylani *Hidâye* tercümesinde ifadeyi “boğumları olmayan düz bir değnek” şeklinde çevirmiştir.⁹⁰

⁸⁵ Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme b. Abdülmelik b. Seleme el-Ezdî et-Tahâvî, *Şerhu meânî'l-âsâr*, thk. Muhammed Seyyid Cadelhak - Muhammed Zühri en-Neccar (Riyad: Dâru alemlî'l-kütüb, 1994), 3: 154; Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali Beyhakî, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, thk. Abdülmü'ti Emin Kal'aci (Karaçi: Câmiatü'd-dirasâtî'l-İslâmiyye, 1991), 13: 153; Ebü'l-Kasım Abdülkerîm b. Muhammed b. Abdülkerîm Kazvîni er-Râfiî, *Şerhu Müsnedi's-Şâfiî*, thk. Ebû Bekr Muhammed Bekr Zehrân (Katar: Vizâretü'l-evkâf ve's-suûni'l-İslâmiyye, 2007), 3: 472.

⁸⁶ Emin Fehim Paşa, *Azîziye = Kitâbü'l-Azizî fi'l-Muhtasari'l-Kudûri = Kudûri şerif tercümesi*, 253.

⁸⁷ İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr ale'd-dürri'l-muhtâr*, 8: 182.

⁸⁸ Mevsilî, *el-İhtiyâr : Metni el-Muhtâr lil-Fetvâ: İmam-ı A'zamın İctihad ve Görüşleri*, 257.

⁸⁹ Mevsilî, *el-İhtiyâr Tercümesi*, 3: 433.

⁹⁰ Merginânî, *İslam Fıkımdan Tahkikli ve Tahriçli el-Hidaye Tercemesi*, 1: 212.

Cevat Akşit'in editörlüğünde hazırlanan *Mebûsât* tercümesinde ilgili ibarenin geçtiği bölüm Soner Duman tarafından yapılmış olup ibare, "meyvesiz daldan yapılan (budaksız) kırbaç" şeklinde tercüme edilmiştir.⁹¹ Bu tercümeden kırbacın ağaçtan yapıldığı sonucu çıkmaktadır.

Din İşleri Yüksek Kurulu uzmanları tarafından hazırlanan *İhtiyâr* tercümesinde "بسوط لا ثمرة له" ibaresi "üzerinde meyveleri olmayan bir kamçı"⁹² diye çevrilmiştir. Bu çeviri, ibaredeki mecâzî mana dikkate alınmadığı zaman ne kadar tutarsız bir anlam çıkacağına tipik bir örneğidir.

Görüldüğü gibi yapılan tercümelerin bir kısmında "sevd" kelimesi sözlük anlamında yer almayan değnek ve sopa şeklinde tercüme edilirken, diğer kısmında sözlük anlamına uygun olarak kamçı ya da kırbaç şeklinde tercüme edilmiştir. Ancak sözlük anlamına uygun çevirenler de "بسوط لا ثمرة له" ibaresindeki mecazı dikkate almadıkları için kaynak dildeki anlamı karşılamaktan uzak bir tercüme ortaya çıkmıştır.

2.4. Celde Cezasının İnfazında Kullanılacak Alette Olması Gereken Vasıflar

"Celde" ve "sevd" kelimelerinin tam olarak ne anlama geldiğini tespit etmeye yardımcı olması açısından klasik fıkıh kitapları çerçevesinde infaz aletinde bulunması gereken vasıfların neler olduğu ve infazın nasıl icra edilmesi gerektiğinden bahsetmekte fayda vardır.

İslam ceza hukukunda cezalandırmanın temel felsefesi suçluya eziyet etmek olmayıp suçlunun işlemiş olduğu suç karşılığında adil bir cezaya çarptırılmasıdır. Bu nedenle suçlunun insan olduğu hiçbir zaman göz ardı edilmemiş, infaz anında aşırı gitmenin ve haddi aşmanın önüne geçmek için sıkı kurallar konulmuştur. Mahkûmun hak ettiğinden fazlasıyla cezalandırılmaması için azami önem gösterilmiştir. Fukahanın, celde cezasının infazında kullanılacak olan kırbacın nasıl olması gerektiği ve infaz memurunun cezayı nasıl infaz etmesi gerektiği konusundaki görüşleri İslam ceza hukukunun bu anlayışını gözler önüne sermektedir.

Kırbaçta olması gereken vasıflar:

1. İstenilen tesirin meydana gelmesi için kırbaç ne çok ince ne çok kalın olmalıdır.

2. Mahkûmun canını fazla yakmaması için kırbacın çok kalın ve ağır olmamasına dikkat edilmelidir.

⁹¹ Serahsi, *Mebûsât*, 11: 173.

⁹² Mevsilî, *el-İhtiyâr li ta'lîl'l-muhtâr*, 4: 397.

3. Fazladan eziyete sebep vermemek için mahkûmun vücuduna dolanacak kadar uzun olmamalıdır.

4. Mahkûmun hak ettiği kadar fazla eziyet çekmemesi için kırbaç üzerinde bulunan düğümler, püsküller ve çıkıntılar giderilmelidir.

5. Kırbacın ucu çatallı değil yekpare olmalıdır.

6. Can yakma fonksiyonunu icra edebilmesi için derisi yıpranmış, eskimiş ve kurumuş kırbaç tercih edilmemelidir. Ayrıca aşırı can yakmaması için de tabaklanmamış taze deriden mamul olmamalıdır.⁹³

Özetle ifade etmek gerekirse celde cezasının infazında kullanılacak olan kırbaç orta halli olmalıdır. Celde kelimesinin tarifinde de geçtiği üzere kırbacın etkisi sadece deri üzerinde kalmalı, deri altında bir tahribata yol açıp mahkûmun kan revan içinde kalmasına sebep olacak vasıflarda olmamalıdır.

2.5. Celde Cezasının İnfazında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

İnfaz memuru celde cezasını uygularken, koltuk altı görünecek kadar kolunu yukarı kaldırmaz. Yani kolunu omuzlarından değil de dirseğinden hareket ettirir.⁹⁴ Böyle yapması kırbacın fazla ağırlık kazanıp mahkûmun canını olması gerekenden fazla yakmaması içindir. Yukarıda da bahsi geçtiği üzere dilcilerin ve müfessirlerin ortak görüşüne göre celde kelimesinin anlamı yalnızca cilde temas etmeyi ihtiva eder. Cildin altındaki dokuya zarar veren, vücutta kanamaya yol açan ya da kemik kırılmasına sebebiyet veren darbeler celde diye isimlendirilmez ve bunlar Kur'ân-ı Kerim'in emrine muhalefet olarak nitelendirilir.⁹⁵ Buna sebebiyet vermemek için infaz memurunun kolunu kafa hizasından yukarı kaldırması uygun görülmemiştir.

⁹³ Kâsânî, *Bedâi'*, 7: 60; Zeylâî, *Tebyînü'l-hakaik*, 3: 169; Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, 13: 435; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9: 168.

⁹⁴ Merginânî, *el-Hidâye*, II: 342; Zeylâî, *Tebyînü'l-hakaik*, 3: 171; Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, 8: 436; Ebû İshak Burhâneddin İbrâhim b. Muhammed b. Müflih, *el-Mübdî' fi şerhi'l-Mukni'*, thk. Muhammed Hasan İsmâil eş-Şâfî (Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1997), 7: 369.

⁹⁵ Ebû Zekeriyâ Muhyiddin Yahyâ b. Şeref b. Nuri en-Nevevî, *el-Mecmû' şerhi'l-Mühezzeb li'ş-Şirâzî (Sübkî ve Mutî'î'nin tekmilesiyle birlikte)*, thk. Muhammed Necib el-Mutîi (Beyrut: Dâru'l-fikr, ts.), 20: 43.

Mahkûmun bedeninde yaralar açılmaması ve kalıcı izler oluşmaması için kırbaç darbeleri hep aynı noktaya değil vücudun her tarafına eşit miktarda dağıtılmalıdır. Ancak baş, yüz ve tenasül organlarına vurulmamalıdır. Hz. Peygamber (sav) “Yüz ve tenasül organlarına vurmaktan sakının”⁹⁶ buyurmuştur. Baş, duyu organlarının ve aklın merkezi olduğu için darbeler neticesinde bunlardan birinin kayba uğraması söz konusu olabilir. Yüz ise insanın güzelliğinin merkezidir, orada oluşacak kalıcı iz kişiyi ömür boyu cezalandırmak olacaktır.⁹⁷ Serahsî (ö. 483/1090), darbelerin vücuda dağıtılmasının gerekçesi olarak farklı bir yaklaşıma sahiptir. Ona göre suçlu, işlemiş olduğu suçun lezzetini bütün vücuduyla hissettiği için kırbaç darbeleri de bu lezzete nispetle bütün vücuda dağıtılmalıdır.⁹⁸ Malikiler, darbelerin vücudun farklı organlarına dağıtılması konusunda diğer mezheplerden farklı düşünerek sadece sırta ve omuzlara vurulması gerektiğini ifade ederler.⁹⁹

Bir diğer husus mahkûmun infaz anında üzerinde bulunan kıyafetlerinin çıkartılıp çıkartılmayacağıdır. Celde cezasının amacı mahkûmun canını acıtmaktır. Bunun en iyi yöntemi ise kırbacın direk mahkûmun bedenine temas etmesidir. Bu nedenle mahkûmun üzerinde bu amacın gerçekleşmesine engel olacak kalın ve kaba giysilerin olmaması gereklidir. Erkeklerin avret yerlerini örten peştamal tarzı bir giysi ile kadınların avret yerlerini örten ve vücudunu belli etmeyen bir giysinin mahkûmun üzerinde olması yeterlidir.¹⁰⁰ Ceza, erkeklere ayakta, kadınlara ise avret yerlerinin açılmaması için oturur vaziyette infaz edilir.¹⁰¹ Bütün bu incelikler İslam ceza hukukunun, söz konusu mahkûm bile olsa, insan onuruna ne kadar önem verdiğini göstermektedir.

⁹⁶ Beyhakî, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 8: 65.

⁹⁷ Kâsânî, *Bedâi'*, VII: 59; Mansûr b. Yunus b. Salâhiddîn el-Buhûtî, *Keşşâfü'l-kınâ' an metni'l-İknâ'* (Beyrût: Dâru âlemi'l-kütüb, 1983), 6: 81; Şemseddin Hatîb Muhammed b. Ahmed Kâhirî Şafî Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti meâni elfâzi'l-Minhâc* (Beyrût: Dârü'l-kütübî'l-ilmîyye, 1994), 5: 521.

⁹⁸ Serahsî, *Mebsût*, 9: 72.

⁹⁹ Karâfî, *ez-Zahîre*, 12: 205; Ebû Abdullah Şemseddîn Muhammed b. Ahmed b. Arafe ed-Desûkî, *Hâşiyetü'd-Desûkî alâ Şerhi'l-kebir* (Beyrût: Dârü'l-fikr, ts.), 4: 355.

¹⁰⁰ Malik b. Enes, *el-Müdevvenetü'l-kübrâ*, 4: 487; Ebû Bekr Alâeddîn Muhammed b. Ahmed b. Ebî Ahmed es-Semerkindî, *Tuhfetü'l-fukahâ* (Beyrût: Dârü'l-kütübî'l-ilmîyye, 1984), 3: 142.

¹⁰¹ Kâsânî, *Bedâi'*, VII: 60; Mâverdü, *el-Hâvi'l-kebir*, 13: 436.

Celde cezasının mahiyeti ile alakalı değinilmesi gereken başka bir konu da suçun cinsine göre kırbaç darbelerinin şiddetinin değişip değişmeyeceğidir. Bu mesele hakkında mezheplerin farklı görüşleri mevcuttur. Darbenin şiddetine göre en ağırından hafifine doğru sıralama Hanefilere göre; ta'zir cezası, zina haddi, içki içme haddi ve kazf haddi şeklindeki, ¹⁰² Hanbelilere ve Şafiilere göre; zina haddi, kazf haddi, içki içme haddi ve ta'zir cezası şeklindedir. ¹⁰³ Malikilere göre darbelerin şiddeti konusunda bütün cezalar eşit seviyededir. ¹⁰⁴

Hanefilerin şiddet sıralamasında ta'ziri en başa almalarının nedeni cezanın caydırıcılığını artırmaktır. Çünkü ta'zir cezası sayı olarak en hafif had cezasının da altında olmak zorundadır. Bununla beraber darbenin şiddeti açısından da diğer cezaların altına indirildiği zaman cezalandırmanın amaçlarından olan caydırıcılık yerine gelmemiş olur. ¹⁰⁵ Şafiiler bu konuda Hanefilere itiraz ederek sayı olarak az olan bir cezanın şiddetini ve elemi artırmanın caiz olmadığını ifade ederler. ¹⁰⁶ Hanefiler had cezalarındaki şiddet sıralamasını da şu şekilde gerekçelendirirler: Zina fiilinin çirkinliği aklen ve dinen sabittir. İçki içmenin çirkinliği ise aklen değil dinen sabittir. Bu nedenle zina fiili bütün dinlerde yasak iken içki içme böyle değildir. Hem zaruret halinde ölmeyecek kadar içki içmeye ruhsat verilirken zinaya hiçbir şekilde ruhsat verilmemesi bu iki suçun kabahat açısından birbirine denk olmadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca zina haddi ayetle sabit olup içki içme haddi hadis ile sabit olan bir cezadır. Bu nedenle en şiddetli darbeler zina haddi uygulanırken vurulmalıdır. Kazf haddinde ise durum diğer iki cezadan farklıdır. Çünkü kazf suçu işleyen birinin iddiasının küçük bir ihtimal de olsa doğru olması muhtemeldir. Bu nedenle kazf haddi olarak vurulan darbelerin zina ve içki içme hadlerinden daha hafif olması gerekir. ¹⁰⁷ Hanefilerin yaptıkları

¹⁰² Kudûrî, *Muhtasar*, 200; Semerkandî, *Tuhfetü'l-fukahâ*, 3: 143.

¹⁰³ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9: 169; Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebir*, 13: 373.

¹⁰⁴ Malik b. Enes, *el-Müdevvenetü'l-kübrâ*, 4: 513.

¹⁰⁵ Serahsî, *Mebûsât*, 9: 71.

¹⁰⁶ Ebü'l-Mehâsin Abdülvâhid b. İsmail Rüyânî, *Bahrü'l-mezheb fi furû'ı mezhebi'l-İmâm eş-Şâfi'î*, thk. Tark Fethi es-Seyyid (Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2009), 13: 146; Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebir*, 13: 436.

¹⁰⁷ Kâsânî, *Bedâi'*, 7: 60; Zeylaî, *Tebyînü'l-hakaik*, 3: 211.

bu gerekçelendirmeler adil bir cezalandırma sistemi kurma hususunda gösterdikleri çabayı ortaya koyma açısından önemlidir.

Hanbelilerin zina haddini en başa almalarının nedeni Nûr suresinin ikinci ayetidir. Mezkûr ayette zina işleyenler hakkında “o ikisine acıyacağınız tutmayın” buyrulurken zina cezasının şiddetine vurgu yapılmıştır. Bu nedenle zina haddindeki celdenin şiddeti diğerlerinden daha fazla olmalıdır. Ayrıca zina haddi sayıca diğer cezalardan fazladır. Kemiyet olarak az olanın keyfiyet olarak öne geçirilmesi uygun olmaz. İçki içme haddinde Allah hakkı baskın iken kazf haddinde kul hakkı baskındır. Kul hakkını Allah hakkının önüne geçirmemek için şiddet sıralamasında içki içme haddi kazf haddinden önce gelmelidir. Ta’zir cezası ise sayı olarak en azı olduğu için şiddet olarak da en sonda olması gereklidir.¹⁰⁸

Görüldüğü gibi celde cezasının infazı esnasında her bir mezhep meseleye farklı açılardan yaklaşarak adil bir infaz sistemi kurmak için çaba sarf etmiştir. Celde cezasının nasıl infaz edilmesi gerektiği hususunda İbn Hazm’ın (ö. 456/1064) *el-Muhalla’* adlı eserinde çizmiş olduğu çerçeve hemen hemen bütün mezheplerin bu konuda amaçladıklarını ortaya koymaktadır:

“Hangi ceza sebebiyle vurulursa vurulsun darbeler mahkûmun kemiklerinin kırılmasına sebebiyet vermemeli, derisini yırtıp kanamaya sebep olmamalı, vücutta morarma ve çürümeye yol açmamalıdır. Bütün bunlardan kaçınarak, yalnızca mahkûmun canını acıtmak için darbeler vurulmalıdır. Kim bilerek darbelerin şiddetini artırıp bu sayılanlara sebep olursa ister amir ister memur olsun yaptığının cezasını çekmelidir.”¹⁰⁹

Sonuç

Temelini Kur’ân-ı Kerim’den alan celde cezası pratik, hızlı ve maliyetsiz bir cezalandırma yöntemi olduğu için İslam ceza hukukunda birçok suçun karşılığı olarak uygulanmıştır. Bu cezanın en önemli unsuru infazda kullanılacak olan alettir. Sözlüklere bakıldığında “celde” kelimesinin kırbaça cilde vurulan darbe anlamına geldiği konusunda lügatçilerin ittifakı vardır. Türkçe literatürde, *Muvatta’* da yer alan ve infazda kullanılacak aletin ne olduğunu ifade eden hadis-i şerifteki mecâzî kullanım nedeniyle infaz aletinin kırbaç değil de sopa veya değnek

¹⁰⁸ Buhûti, *Keşşâfü’l-kınâ’*, 6: 81.

¹⁰⁹ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, 12: 81.

olduğu yönünde yanlış bir kanaat oluşmuştur. Ayrıca hadiste geçen mecâzî kullanım, Hanefilerin temel metinlerinde de yer bulmuş ve bu yanlış kanaatin oluşmasına katkı sağlamıştır. Özellikle son dönemde kaleme alınan, Türkçe mealler ile telif ve tercüme şeklindeki tefsir ve fıkıh kitaplarının kahir ekseriyetinde infaz aletinin sopa veya değnek olduğu ifade edilmiştir. Oysaki “*celde*”nin ve *celde* kelimesinin açıklamasında geçen “*sevd*” kelimesinin hiçbir anlamında sopa veya değnek manası mevcut değildir. Bu yanlış anlama, *Muvatta*'daki mezkûr hadiste ve Hanefi metinlerinde geçen “*ثمره*” kelimesinden kaynaklanmaktadır. Bu kelime nedeniyle infaz aletinin dalı budağı olmayan bir değnek veya sopa olduğu düşünülmüştür. Sözlükler ile hadis ve fıkıh kitaplarının şerhleri incelendiğinde bu kelimenin mecâzî manada kullanıldığı ve infaz aletinin dalı budağı olmayan bir sopa değil, ucu çatallı olmayan düğümsüz bir kırbaç olduğu anlaşılmaktadır. Zaten infaz anında dikkat edilmesi gereken hususlara bakıldığında da infaz aletinin sopa veya değnek olmadığı anlaşılmaktadır. Örneğin sopa veya değnekle vurulan yüz darbe sonucu mahkûmun vücudunda ezik, kırık, morarma gibi sonuçların olması kaçınılmazdır. Oysa celdenin amacı sadece mahkûmun canını yakmaktır. Bu gibi sonuçları doğuracak infaz tarzı yasaklanmış ve Kur'an'ın emrine muhalefet olarak kabul edilmiştir. Kırbaç ise can yakma işlevini, bahsi geçen olumsuz sonuçlara yol açmadan yerine getirebilecek bir alettir.

Celde cezası, modern zihinlerde tasavvur edildiği gibi mahkûmun kan revan içinde kaldığı, onulmaz yaralara yol açan bir ceza türü değildir. İnfazın nasıl icra edilmesi gerektiğine dair konulan ilkeler bu konuda ne kadar hassas davranıldığını göstermektedir.

Araştırmanın konusu itibariyle başvuru meal, tefsir ve fıkıh türündeki tercüme eserlerin bir kısmında celdenin terim anlamına gereken özenin gösterilmediği anlaşılmaktadır. İbaredeki mecâzî kullanımın dikkate alınmadığında, sözü söyleyen kimsenin kastının dışında değişik tercüme ortaya çıkması söz konusu olmaktadır. Özellikle mealler dikkate alındığında yapılan önceki çalışmaların yanlışlarının aynen tekrarlandığı gözlerden kaçmamaktadır. Her ne kadar yapılan yanlış küçük bir kelime olmuş olsa bile sebep olduğu sonuçlar oldukça büyük olabilmektedir.

Kaynakça

- Akalın, Haluk Şükrü. "Değnek". *Büyük Türkçe Sözlük*. 612. Ankara: Türk Dil Kurumu, 2011.
- Akalın, Haluk Şükrü. "Kırbaç". *Büyük Türkçe Sözlük*. 1413. Ankara: Türk Dil Kurumu, 2011.
- Akalın, Haluk Şükrü. "Sopa". *Büyük Türkçe Sözlük*. 1413. Ankara: Türk Dil Kurumu, 2011.
- Akdemir, Salih. *Son Çağrı Kur'ân*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015.
- Altuntaş, Halil - Şahin, Muzaffer. *Kur'ân-ı Kerîm Meali*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010.
- Ateş, Süleyman. *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, ts.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1990.
- Avvâ, Muhammed Selim. *Fî usûli'n-nizâmî'l-cinâiyî'l-İslâmî*. Kâhire: Dâru nahdati, 2013.
- Aynî, Ebû Muhammed Bedreddin Mahmûd b. Ahmed b. Musa Hanefî. *el-Binâye şerhü'l-Hidâye*. 13 Cilt. Beyrût: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 2000.
- Ayverdi, İlhan. "Değnek". *Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük=Kubbealtı Lugatı*. 1: 651. 3 Cilt. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2005.
- Ayverdi, İlhan. "Sopa". *Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük=Kubbealtı Lugatı*. 3: 2829. 3 Cilt. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2005.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali. *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*. Thk. Abdülmu'ti Emin Kal'aci. 15 Cilt. Karaçi: Câmîatü'd-dirasâtî'l-İslâmîyye, 1991.
- Beyzâvî, Ebû Saîd Nâsîrüddîn Abdullah b. Ömer b. Muhammed. *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl*. Thk. Muhammed Abdurrahman el-Maraşlı. Beyrût: Dâru ihyâi't-türâsî'l-Arabî, ts.
- Bikâî, Ebü'l-Hasan Burhâneddîn İbrâhim b. Ömer b. Hasan. *Nazmü'd-dürer fî tenâsübî'l-âyâtî ve's-süver*. 22 Cilt. Kâhire: Dâru'l-kitâbî'l-İslâmî, ts.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukûk-ı İslâmîyye ve Istîlâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu*. 8 Cilt. İstanbul: Bilmen Basım ve Yayınevi, 1985.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri*. 8 Cilt. İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1985.

- Buhûtî, Mansûr b. Yunus b. Salâhiddîn. *Keşşâfü'l-kınâ' an metni'l-İknâ'*. 6 Cilt. Beyrût: Dâru âlemi'l-kütüb, 1983.
- Burhanpurlu Şeyh Nizâm. *Fetâvâ-yı Hindiyye = Fetâvâ-yı Alemgiriyye*. Trc. Mustafa Efe. 16 Cilt. Ankara: Akçağ Basım Yayım, ts.
- Cevherî, Ebû Nasr İsmâil b. Hammâd. "Smr". *es-Sihâh tâcü'l-luğa ve sıhâhi'l-Arabiyye*. Thk. Ahmed Abdülgafûr Attâr. 2: 605-606. 6 Cilt. Beyrût: Dârü'l-ilm li'l-melâyîn, 1987.
- Cevziyye, Ebû Abdullah Şemsuddîn Muhammed İbn Kayyim. *Bedâi'ut-tefsîr*. Trc. Harun Öğmüç. 4 Cilt. İstanbul: Karınca & Polen Yayınları, 2011.
- Cezeri, Abdurrahman b. Muhammed b. İyaz. *Dört Mezhebe Göre İslam Fıkhu*. Trc. Mehmet Keskin. 8 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1990.
- Cüveynî, İmâmü'l-Haremeyn Ebü'l-Meâlî Rüknuddîn Abdülmelik b. Abdullâh b. Yûsuf. *Nihâyetü'l-matlab fi dirâyeti'l-mezheb*. Thk. Abdülazim Mahmud ed-Dîb. 20 Cilt. Beyrût: Dârü'l-minhâc, 2007.
- Çantay, Hasan Basri. *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*. 3 Cilt. İstanbul: Ahmed Said Matbaası, 1962.
- Desûkî, Ebû Abdullah Şemseddîn Muhammed b. Ahmed b. Arafe. *Hâşiyetü'd-Desûkî alâ Şerhi'l-kebir*. 4 Cilt. Beyrût: Dârü'l-fikr, ts.
- Doğrul, Ömer Rıza. *Tanrı Buyruğu: Kur'ân-ı Kerîm'in Tercüme ve Tefsiri*. 2 Cilt. İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi, 1955.
- Dumlu, Ömer - Elmalı, Hüseyin. *Ayet Ayet Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*. İzmir: Yaratılış ve Yaşam Bilimleri Derneği, 2003.
- Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'as b. İshâk el-Ezdî es-Sicistânî. *Kitâbu's-sünen*. Thk. Muhammed Avvâme. 5 Cilt. Cidde: Dâru'l-kible, 1998.
- Emin Fehim Paşa. *Azîziye = Kitâbü'l-Azîzî fi'l-Muhtasari'l-Kudûrî = Kudûri şerif tercümesi*. Dersaadet: Şirket-i Sahafiye-i Osmaniye Matbaası, 1315.
- Erdoğan, Mehmet. "Muhsan". *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*. 324. İstanbul: Rağbet Yayınları, 1998.
- Ezherî, Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed. "Smr". *Tehzîbü'l-luğa*. Thk. Selami Ömer-Hamid Abdülkerim. 15: 62-63. 15 Cilt. Beyrût: Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî, 2001.
- Ezherî, Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed. "Svd". *Tehzîbü'l-luğa*. Thk. Selami Ömer-Hamid Abdülkerim. 13: 19. 15 Cilt. Beyrût: Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî, 2001.

- Feyizli, Hasan Tahsin. *Feyzü'l-Furkân: Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*. İstanbul: Server İletişim, 2007.
- Feyyûmî, Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed b. Ali el-Hamevî. *el-Misbâhü'l-münîr fî garîbi's-Şerhi'l-kebîr li'r-Râfû*. 2 Cilt. Beyrut: el-Mektebetü'l-ilmîyye, ts.
- Firûzâbâdî, Ebü't-Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Yakûb b. Muhammed. *Tenvîrü'l-mikbâs min tefsîr-i İbn Abbâs*. Beyr: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1992.
- Gümüş, Sadrettin. "Cumhuriyet Döneminde (1923-1960 Arası) Meal Çalışmaları". *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*. 5 (2015): 285-331.
- Halîl b. Ahmed, Ebû Abdurrahman Halil b. Ahmed b. Amr Ferahîdî. "Cld". *Kitâbu'l-Ayn*. Thk. Mehdi Mahzumî - İbrahim Semerraî. 6: 81-82. 8 Cilt. Beyrût: Dâru ve mekebetü'l-hilâl, ts.
- Halîl b. Ahmed, Ebû Abdurrahman Halil b. Ahmed b. Amr Ferahîdî. "Svd". *Kitâbu'l-Ayn*. Thk. Mehdi Mahzumî - İbrahim Semerraî. 7: 278-279. 8 Cilt. Beyrût: Dâru ve mekebetü'l-hilâl, ts.
- Hamidullah, Muhammed. *Aziz Kur'ân : Çeviri ve Açıklama*. Trc. Abdülaziz Hatip - Mahmut Kanık. İstanbul: Beyan Yayınları, 2000.
- Has, Şükrü Selim. *Cezalarda Caydırıcılık İlkesi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2016.
- Karaman, Hayrettin - Çağrıçı, Mustafa - Gümüş, Sadrettin - Dönmez, İbrahim Kafi. *Kur'ân Yolu Meali*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014.
- Heyet. *Türkçe Kur'ân-ı Kerîm Tercümesi*. İstanbul: Marifet Matbaası, ts.
- İbn Âbidîn, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülazîz ed-Dımaşkî. *Reddü'l-muhtâr ale'd-dürri'l-muhtâr*. Trc. Ahmed Davutoğlu. 6 Cilt. İstanbul: Şamil Yayınevi, 1983.
- İbn Adilber, Ebû Ömer Cemâleddîn Yusuf b. Abdullah b. Muhammed Kurtubî. *et-Temhîd limâ fi'l-Muvattâ mine'l-meânî ve'l-esânîd*. Thk. Mustafa b. Ahmed Alevî - Muhammed Abdülkebir el-Bekrî. 24 Cilt. Mağrib: Vizâretü'l-evkâf ve's-şuûnî'l-İslâmiyye, 1387.
- İbn Âşur, Muhammed Tahir b. Muhammed b. Muhammed et-Tunûsî. *Tefsîrü't-tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tunus: ed-Dârü't-Tunûsiyye, 1984.
- İbn Fâris, Ebü'l-Hüseyin Ahmed b. Fâris b. Zekerîyyâ. "Smr". *Mu'cemu mekâyisi'l-lüğa*. 1: 388. 6 Cilt. Beyrût: Dâru'l-fikr, 1979.

- İbn Hazm, Ebû Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Saîd Zahirî. *el-Muhallâ bi'l-âsâr*. Thk. Abdulgaffar Süleyman el-Bendârî. 12 Cilt. Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2003.
- İbn Kesir, Ebü'l-Fidâ İmâdüddîn İsmail b. Ömer. *Hadislerle Kur'ân-ı Kerîm tefsiri=Tefsîrü'l-Kur'âni'l-azîm*. Trc. Bekir Karlığa - Bedrettin Çetiner. 16 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1996.
- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme Cemmâilî Makdisî. *el-Muğnî*. 10 Cilt. Kâhire: Mektebetü'l-Kahire, 1968.
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd er-Rebeî el-Kazvînî. *Sünen*. Thk. Muhammed Mustafa A'zamî. 2 Cilt. Riyad: Şeriketü't-tbââtî'l-Arabiyye, 1983.
- İbn Manzûr, Ebü'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî. "Cld". *Lisânü'l-Arab*. 3: 124-128. 15 Cilt. Beyrut: Dâru sadr, ts.
- İbn Müflih, Ebû İshak Burhâneddin İbrâhim b. Muhammed. *el-Mübdî' fi şerhi'l-Mukni'*. Thk. Muhammed Hasan İsmâil eş-Şâfiî. 8 Cilt. Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1997.
- İbn Nüceym, Sirâcüddin Ömer b. İbrâhim b. Muhammed Mısri. *en-Nehri'l-fâik şerhu Kenzi'd-dekâik*. Thk. Ahmed İzzû İnâye. 3 Cilt. Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2002.
- İbn Rüşd, Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed Kurtubî. *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesid : Mezheplerarası Mukayeseli İslam hukuku*. Trc. Ahmed Meylani. 4 Cilt. İstanbul: Beyan Yayınları, 1991.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed Bağdâdî. *Zâdü'l-mesîr fi ilmi't-tefsîr: Tefsir İlminde Yolculuk Azığı*. Trc. Abdülvehhab Öztürk. 6 Cilt. İstanbul: Kahraman Yayınları, 2009.
- İbnü's-Salâh, Ebû Amr Takıyyüddîn Osmân b Salâhiddîn Abdurrahmân b Mûsâ. *Şerhu müşkili'l-Vasît = İşkâlât ale'l-Vasît*. Thk. Abdülmün'im Halife Ahmed Bilâl. 4 Cilt. Riyad: Dâru künûzi İşbiliyye, 2011.
- İslamoğlu, Mustafa. *Nüzûl Sırasına Göre Hayat Kitabı Kur'ân*. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2011.
- Işıcık, Yusuf. *Kur'ân Meâli*. Konya: Konya İlahiyat Derneği Yayınları, 2010.
- İzmirli, İsmail Hakkı. *Meâni-yi Kur'ân: Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Tercümesi*. 2 Cilt. İstanbul: Milli Matbaa, 1343/1927.

- Karâfî, Ebü'l-Abbâs Şihâbuddîn Ahmed b. İdrîs b. Abdirrahmân. *ez-Zahîre*. Thk. Muhammed Bu Hubze. 13 Cilt. Beyrût: Dâru'l-garbi'l-İslâmî, 1994.
- Kâsânî, Ebû Bekr Alâeddin Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed el-Hanefî. *Bedâiü's-sanâi' fi tertibi's-şerâi'*. 7 Cilt. Beyrût: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1986.
- Kazıcı, Ziya - Taylan, Necip. *Kur'ân-ı Kerîm Meali*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2006.
- Kısa, Mahmut. *Kısa Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meali*. Konya: Armağan Kitaplar, 2008.
- Kudûrî, Ebü'l-Hüseyin Ahmed b. Ebî Bekr Muhammed b. Ahmed. *Muhtasarü'l-Kudûrî fi'l-fikhi'l-Hanefî*. Thk. Kamil Muhammed Muhammed Uveyza. Beyrût: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1997.
- Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr. *el-Câmi' li-ahkâmî'l-Kur'ân*. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-kütübî'l-Mısriyye, 1964.
- Malik b. Enes. *el-Müdevenetü'l-kubrâ*. 4 Cilt. Beyrût: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1994.
- Malik b. Enes. *Muvatta*. Thk. Abdülmecid Türkî. Beyrût: Dâru'l-garbi'l-İslâmî, 1999.
- Mâverdî, Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib. *el-Hâvi'l-kebîr hüve Şerhu Muhtasari'l-Müzenî*. Thk. Ali Muhammed Muavvaz - Adil Ahmed Abdülmecud. 19 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1999.
- Mehmed Vehbi Efendi. *Hulâsâtü'l-beyân fi tefsîri'l-Kur'ân*. 15 Cilt. İstanbul: Evkâf-ı İslâmîye Matbaası, 1340.
- Merginânî, Ebü'l-Hasan Burhaneddin Ali b. Ebî Bekr. *el-Hidâye fi şerhi Bidâyeti'l-mübtedî*. Thk. Talal Yusuf. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'ihyâi't-türâsî'l-Arabî, ts.
- Merginânî, Ebü'l-Hasan Burhâneddîn Ali b. Ebî Bekr. *İslam Fikhından Tahkikli ve Tahriçli el-Hidaye Tercemesi*. Trc. Ahmed Meylani. 4 Cilt. İstanbul: Kahraman Yayınları, 2001.
- Mes'ûd, Cübran. "Svd". *er-Râid*. 506. Beyrût: Dâru'l-ilm li'l-melâyîn, 2005.
- Mevdûdî, Ebu'l Alâ. *Tefhîmü'l-Kur'ân: Kur'ân'ın anlamı ve tefsiri*. Trc. Muhammed Han Kayani - Yusuf Karaca - Nazife Şişman - İsmail Bosnalı - Ali Ünal - Hamdi Aktaş. 7 Cilt. İstanbul: İnsan Yayınları, ts.

- Mevsîlî, Ebü'l-Fazl Mecdüddin Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd. *el-İhtiyâr li ta'lîli'l-muhtâr*. Trc. Mehmet Keskin. 4 Cilt. İstanbul: Ümit Yayınları, 1998.
- Mevsîlî, Ebü'l-Fazl Mecdüddin Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd. *el-İhtiyâr li ta'lîli'l-muhtâr*. Trc. Ahmet Oğuz - Mustafa Bülent Dadaş - Tural Tahir. 5 Cilt. İstanbul: Nuh Yayınları, 2017.
- Mevsîlî, Ebü'l-Fazl Mecdüddin Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd. *el-İhtiyâr li-ta'lîli'l-muhtâr*. Thk. Mahmûd Ebû Dakka. 5 Cilt. Kahire: Matbaatü'l-Halebi, 1937.
- Mevsîlî, Ebü'l-Fazl Mecdüddin Abdullah b. Mahmud b. Mevdud. *el-İhtiyâr : Metni el-Muhtâr lil-Fetvâ: İmam-ı A'zamın İctihad ve Görüşleri*. Trc. Celal Yeniçeri. İstanbul: Emin Yayınları, 1993.
- Mutarrizî, Ebü'l-Feth Burhâneddin Nâsır b. Abdüsseyyid b. Ali. "Smr". *el-Muğrib fî tertîbi'l-mu'rib*. 68. Beyrût: Dârü'l-kitâbi'l-Arabi, 1910.
- Nesefî, Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd. *Kenzü'd-dekâik*. Thk. Saîd Bektaş. Beyrût: Dâru'l-beşâiri'l-İslâmiyye, 2011.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Muhyiddin Yahyâ b. Şeref b. Nuri. *el-Mecmû' serhi'l-Mühezzeb li'ş-Şirâzî (Sübkî ve Mutî'î'nin tekmilesiyle birlikte)*. Thk. Muhammed Necib el-Mutii. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-fikr, ts.
- Osman Raşid Efendi. *Türkçeli Kur'ân-ı Kerîm*. İstanbul: Ahmed Kamil Matbaası, 1927.
- Öztürk, Mustafa. *Kur'ân-ı Kerîm Meâli: Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri*. Ankara: Otto, 2008.
- Öztürk, Yaşar Nuri. *Surelerin İniş Sırasına Göre Kur'ân-ı Kerîm Meâli*. İstanbul: Yeni Boyut, 2014.
- Polat, Murat. "İslam Ceza Hukukunun Karakteristik Özelliklerinden Bazı Örnekler". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/9 (2017): 249-286.
- Râfiî, Ebü'l-Kasım Abdülkerîm b. Muhammed b. Abdilkerîm Kazvîni. *Şerhu Müsnedi'ş-Şâfiî*. Thk. Ebû Bekr Muhammed Bekr Zehrân. 4 Cilt. Katar: Vizâretü'l-evkâf ve'ş-şuûni'l-İslâmiyye, 2007.
- Râzî, Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin. *Tefsir-i kebir=Mefâtihü'l-gayb*. Trc. Suat Yıldırım - Lütfullah Cebeci - Sadık Kılıç - Sadık Doğru. 23 Cilt. Ankara: Akçağ Basım Yayım Pazarlama, 1993.

- Râzî, Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin. *et-Tefsîrû'l-kebîr = mefâtihü'l-ğayb*. 32 Cilt. Beyrût: Dâru ihyâi't-türâsî'l-Arabî, 1999.
- Rûyânî, Ebû'l-Mehâsin Abdülvâhid b. İsmail. *Bahrü'l-mezheb fi fîrû'ı mezhebi'l-İmâm eş-Şâfi'î*. Thk. Tarık Fethi es-Seyyid. 14 Cilt. Beyrût: Dârü'l-kütübî'l-ilmîyye, 2009.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr: Tefsirlerin özü*. Trc. Sadrettin Gümüş - Nedim Yılmaz. 7 Cilt. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012.
- Semerkindî, Ebû Bekr Alâeddîn Muhammed b. Ahmed b. Ebî Ahmed. *Tuhfetü'l-fukahâ*. 3 Cilt. Beyrût: Dârü'l-kütübî'l-ilmîyye, 1984.
- Serahsî, Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl. *Mebûsât*. 30 Cilt. Beyrût: Dâru'l-marife, 1989.
- Serahsi, Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl. *Mebûsât*. Ed. Cevat Akşit. 30 Cilt. İstanbul: Gümüşev Yayınları, 2008.
- Sülün, Murat. *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2012.
- Şeyh Muhsin-i Fani - Antepli Mustafa Efendi. *Nûrû'l-Beyân: Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Tercümesi*. 2 Cilt. İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1340/1924.
- Şîrbînî, Şemseddin Hatîb Muhammed b. Ahmed Kâhirî Şafiî. *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti meâni elfâzi'l-Minhâc*. 6 Cilt. Beyrût: Dârü'l-kütübî'l-ilmîyye, 1994.
- Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme b. Abdülmelik b. Seleme Ezdî Hacrî Mısırî. *Şerhu meânî'l-âsâr*. Thk. Muhammed Seyyid Cadelhak - Muhammed Zühri en-Neccar. 5 Cilt. Riyad: Dâru alemî'l-kütüb, 1994.
- Tekin, Ahmet. *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru: Lügatli Tefsîrî Meal*. İstanbul: Kelam Yayınları, 2010.
- "Türk Dil Kurumu Tarama Sözlüğü". Erişim: 17 Temmuz 2018. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_tarama&view=tarama&kategori1=veritbn&kelimesec=3509.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'ân Dili*. 8 Cilt. İstanbul: Bedir Yayınevi, 1993.
- Yıldırım, Celal. *Kaynaklarıyla İslam Fıkhı*. 4 Cilt. Konya: Uysal Kitabevi, 1980.

- Yılmaz, Hakkı. *Nüzul Sırasına Göre Necm Necm Kur'ân'ın Türkçe Meâli*. İstanbul: İşaret Yayınları, 2015.
- Yılmaz, Mehmet Nuri. *Kur'ân-ı Kerîm ve Meali*. Ankara: Moro Yayıncılık, 2000.
- Zebîdî, Ebü'l-Feyz Muhammed el-Murtazâ b. Muhammed b. Muhammed. "Svd". *Tâcü'l-arûs min cevâhiri'l-kâmûs*. 19: 391-395. 40 Cilt. Kuveyt: Matbaa-i hükümet, 2001.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed. "Cld". *Esâsü'l-belâğa*. Thk. Muhammed Bâsil. 1: 143. 2 Cilt. Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1998.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed. *el-Keşşâf an hakâiki't-tenzil ve uyûnü'l-ekâvîl fî vücûhi't-te'vîl*. 4 Cilt. Beyrût: Dâru'l-kitâbi'l-Arabi, 1947.
- Zerkeşi, Ebû Abdullah Şemseddîn Muhammed b. Abdullah. *Şerhu'z-Zerkeşi alâ muhtasari'l-Hırakî fi'l-fıkhi alâ mezhebi İmâm Ahmed b. Hanbel*. Thk. Abdullah b. Abdurrahman b. Abdullah el-Cibrin. 7 Cilt. Riyad: Mektebetü'l-ubeykan, 1993.
- Zeylâî, Fahreddin Osman b. Ali b. Mihcen. *Tebyînü'l-hakâik fî şerhi Kenzi'd-dekâik*. 6 Cilt. Bulak: el-Matbaatü'l-kübra'l-emiriyye, 1313.
- Zürkânî, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdülbaki b. Yusuf. *Şerhü'z-Zürkânî alâ Muvatta*. Thk. Taha Abdurrauf Sa'd. 4 Cilt. Kahire: Mektebetü's-sekafetü'd-diniyye, 2003.